

U S N E S E N Í

Zvláštní senát zřízený dle zákona č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů, složený z předsedy JUDr. Michala Mazance a soudců JUDr. Marie Žiškové, JUDr. Romana Fialy, JUDr. Pavla Pavlíka, JUDr. Pavla Simona a Mgr. Ing. Radovana Havelce, rozhodl o návrhu **České správy sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 25, Praha 5 na rozhodnutí kompetenčního sporu mezi ní a **Městským soudem v Praze** jako soudem v občanském soudním řízení a dalších účastníků sporu vedeného u Obvodního soudu pro Prahu 4, pod sp. zn. 30 C 303/2012, o 33.827 Kč: žalobkyně **České správy sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 1292/25, Praha 5, a žalovaného **M. T.**, zast. JUDr. Zdeňkem Kašpárkem, CSc., advokátem, se sídlem Pod Štěpem 5, Praha 10,

t a k t o :

- I. **Příslušný** vydat rozhodnutí ve věci žaloby o vydání bezdůvodného obohacení ve výši 33.827 Kč, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 4, pod sp. zn. 30 C 303/2012, **je soud.**
- II. Usnesení Městského soudu v Praze čj. 54 Co 431/2014 - 180 ze dne 21. 1. 2015, **se ruší.**

O d ů v o d n ě n í :

Návrhem doručeným Obvodnímu soudu pro Prahu 4 dne 3. 10. 2012, se žalobkyně (Česká správa sociálního zabezpečení) domáhala, aby tento obvodní soud uložil žalovanému povinnost k vydání bezdůvodného obohacení ve výši 33.827 Kč, které mělo vzniknout v důsledku neoprávněných výplat důchodu na bankovní účet zemřelému panu J. R. za období od 16. 6. 2010 do 15. 9. 2011 ve výši 145.381 Kč, byť jmenovaný dne 27. 5. 2010 zemřel. Banka žalobkyni sdělila, že lze vrátit pouze částku 111.554 Kč, neboť z účtu, jehož disponentem byl žalovaný, byly prováděny transakce. Žalovanému tak mělo vzniknout bezdůvodné obohacení v žalované výši.

Obvodní soud pro Prahu 4 poté rozsudkem ze dne 21. 3. 2014, čj. 30 C 303/2012 - 109 žalobě vyhověl. Městský soud v Praze k odvolání žalovaného usnesením ze dne 21. 1. 2015, čj. 54 Co 431/2014 - 180 rozsudek obvodního soudu zrušila, řízení zastavil (výrok I.) s tím, že věc po právní moci postoupil České správě sociálního zabezpečení (výrok II.) a výroky III. a IV. rozhodl o nákladech řízení. Dle názoru odvolacího soudu brání projednání věci nedostatek pravomoci soudu. Městský soud dospěl k závěru, že ve věci se jedná o vztah mezi žalobkyní jako orgánem sociálního zabezpečení a příjemcem dávky důchodového pojištění dle § 3 odst. 1 a odst. 3 písm. b) zákona č. 582/1991 Sb., o provádění a organizaci sociálního zabezpečení. Žalobkyně vyplácela jednotlivé splátky důchodu zemřelému panu J. R. jako příjemci dávky, takto mu plnila

i od června 2010 do září 2011. Městský soud s odkazem na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 4. 2006, čj. 33 Odo 1149/2004 vyslovil, že okolnost, že s těmito finančními prostředky po smrti příjemce disponoval žalovaný, nic nemění na charakteru vztahu, z něhož bylo plněno. Bezdůvodné obohacení získané plněním bez právního důvodu musí mít vždy základ v občanskoprávních vztazích, smrtí příjemce dávky se nemůže změnit vztah vzniklý mezi příjemcem dávky a orgánem sociálního zabezpečení na základě zákona o sociálním zabezpečení na vztah občanskoprávní.

Žalobkyně (Česká správa sociálního zabezpečení) po postoupení věci (jako orgán sociálního zabezpečení) dne 3. 6. 2015 podala návrh, kterým se domáhá, aby zvláštní senát zřízený zákonem č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů, rozhodl, který orgán je kompetentní vydat rozhodnutí „ve věci žaloby o vydání bezdůvodného obohacení“; v návrhu žalobkyně popřela svou pravomoc rozhodnout ve věci.

Zvláštní senát rozhoduje o kompetenčním sporu podle skutkového a právního stavu ke dni svého rozhodnutí (srov. č. 485/2005 Sb. NSS).

Zvláštní senát nejprve uvážil, zda ve věci existuje kompetenční spor, jak jej vymezuje § 1 odst. 2 zákona č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů, zejména, zda je dána totožnost sporu, která, jak vyložil zvláštní senát v usnesení ze dne 11. 5. 2009, čj. Konf 21/2008 – 89, spočívá v totožnosti účastníků sporu a předmětu řízení.

O totožnosti účastníků není pochyb, neboť spor o částku ve výši 33.827 Kč je omezen pouze na osoby žalobkyně a žalovaného. Žalobkyně se přiznání práva na požadované plnění domáhala žalobou k civilnímu soudu, jehož pravomoc městský soud popřel a věc postoupil žalobkyni jakožto orgánu sociálního zabezpečení se závěrem, že pouze orgán sociálního zabezpečení je oprávněn rozhodnout o neprávem vyplacených dávkách sociálního zabezpečení. Žalobkyně po postoupení svoji pravomoc odmítá. Vzhledem k tomu, že shodnou podstatou vyjmenovaných řízení je požadavek žalobkyně na autoritativní uložení povinnosti žalovanému k vydání sporného plnění, zvláštní senát shledal, že totožnost předmětu řízení je zachována.

Zvláštní senát konstatuje, že ve věci je dán negativní kompetenční spor mezi městským soudem jako obecným soudem rozhodujícím v občanském soudním řízení a žalobkyní (navrhovatelkou) jako orgánem výkonné moci dle § 1 odst. 1 písm. a) zákona č. 131/2002 Sb., v němž obě strany sporu shodně popírají svou pravomoc rozhodnout.

Pro samotné vyslovení závěru o pravomoci jedné ze stran sporu je stěžejní otázkou posouzení charakteru právního vztahu mezi žalobkyní a žalovaným.

Nejvyšší soud v usnesení ze dne 12. 4. 2006 čj. 33 Odo 1149/2004 (z jehož závěrů vyšel městský soud, když popřel pravomoc civilního soudu rozhodnout věc), vyslovil, že vztah bezdůvodného obohacení plněním bez právního důvodu musí mít základ v občanskoprávních vztazích. V tehdy posuzované věci však zároveň dovedl, že vznikl vztah mezi příjemcem dávky a orgánem sociálního zabezpečení na základě zákona č. 582/1991 Sb., o sociálním zabezpečení; vzhledem k tomu, že o neprávem vyplacených dávkách sociálního zabezpečení je oprávněn rozhodnout pouze orgán sociálního zabezpečení ve správním řízení a v případě smrti příjemce dávky vystupuje ve správním řízení dědic zemřelého příjemce dávky, na něhož přešla práva a povinnosti podle hmotného práva a jenž je i procesním nástupcem zemřelého ve správním řízení, shledal Nejvyšší soud výlukou pravomoci civilního soudnictví. V navazujícím řízení tak již bylo na plátcí důchodu, aby posoudil okolnosti případného vzniku odpovědnostního vztahu.

V nyní projednávaném případě však mezi žalobkyní a žalovaným nevznikl odpovědnostní vztah, neboť žalovaný nebyl za života pana J. R. příjemcem dávky v žádné zákonem předpokládané souvislosti. Vzhledem k tomu, že odpovědnost za přeplatek je založena na subjektivním principu a nelze ji přenést na jiného, je proto vyloučeno, aby plátce důchodu na základě ustanovení § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb., vymáhal přeplatek důchodu na odlišné osobě než příjemci dávky, a to tím spíše, byl-li žalovaný pouze osobou mající oprávnění disponovat s prostředky na bankovním účtu příjemce dávky. Ve věci je tedy oproti výše uvedenému případu již zcela postaveno najisto, že mezi žalobkyní a žalovaným nevznikl odpovědnostní (veřejnoprávní) vztah dle předpisů o sociálním zabezpečení.

Ustálená rozhodovací praxe zvláštního senátu vychází z právního názoru vysloveného v usnesení ze dne 30. 6. 2006, čj. Konf 132/2005 - 7, kdy zvláštní senát rozhodl, že *„je-li podání podle svého označení i obsahu žalobou na vydání bezdůvodného obohacení, přísluší rozhodovat o něm soudu v občanském soudním řízení. Soud nemůže popřít svou pravomoc jen proto, že podle jeho názoru by se měl žalobce domáhat sporné částky za použití prostředků správního (resp. daňového) řízení“*. Zvláštní senát uvedený závěr již vztáhnul na téměř totožnou věc s věcí nyní projednávanou (usnesení ze dne 15. 12. 2011, čj. Konf 70/2011 - 16). I v této situaci je totiž nepochybně podání žalobkyně žalobou na vydání bezdůvodného obohacení. Rovněž Nejvyšší soud (usnesení ze dne 27. 2. 2008, sp. zn. 33 Odo 1532/2005) vyslovil názor, že vychází-li žalovaný nárok ze skutkových tvrzení, že bylo poskytnuto plnění jinému, aniž by mezi účastníky existoval odpovídající smluvní vztah, a dovozuje-li se tak vznik závazkového vztahu z bezdůvodného obohacení, je dána pravomoc soudů v civilním řízení. Na straně žalovaného pak musí být osoba, jejíž majetková sféra se rozšířila neoprávněným nabytím prospěchu.

V projednávané věci není důvodu, aby se zvláštní senát od vysloveného principu odklonil. Podání žalobkyně k Obvodnímu soudu pro Prahu 4 není pouze formálně označeno jako žaloba na vydání bezdůvodného obohacení; návrh žalobkyně i materiálně směřuje k vyvolání sporu před obecnými soudy. Jeho podstatou je, že se žalobkyně po žalovaném domáhá vydání plnění, které měl žalovaný přijmout bez právního důvodu. V řízení o vydání bezdůvodného obohacení, jak vyložil Nejvyšší soud v usnesení ze dne 12. 1. 2011, sp. zn. 28 Cdo 4410/2010, je třeba zkoumat, zda bylo poskytnuto majetkové plnění, zda existoval odpovídající právní titul pro jeho poskytnutí a zda tím došlo na cizí úkor k majetkovému prospěchu z bezdůvodného obohacení povinné osoby, a vznikl tak v souladu s ustanoveními § 451 a § 489 občanského zákoníku závazkový vztah, jenž je v souladu s § 2 odst. 1 občanského zákoníku z roku 1964 vztahem občanskoprávním, a tedy podléhajícím pravomoci civilních soudů dle § 7 občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“).

Ačkoliv klíčovou otázkou v samotném žalobním sporu před civilním soudem je posouzení, zda dávka důchodového pojištění byla vyplacena právem a půjde tedy o vyřešení otázky mající základ v předpisech veřejného práva, nemění to nic na závěru o pravomoci civilního soudu, neboť jak Nejvyšší soud konstatoval v usnesení ze dne 12. 1. 2011, sp. zn. 28 Cdo 4410/2010, ustanovení občanského zákoníku upravující vztahy z bezdůvodného obohacení nijak neodlišují situace, bylo-li mezi stranami plněno na základě domnělého titulu z oblasti veřejného či soukromého práva, a není tak důvodu soudu upírat právo posouzení, zda právní titul z oblasti veřejného práva byl či nebyl dán, neboť ustanovení § 135 o. s. ř. výslovně počítá s možností, aby si soud učinil úsudek o otázkách, o nichž jinak přísluší rozhodovat jinému orgánu.

Nad rámec uvedeného zvláštní senát poznamenává, že Nejvyšší soud v usnesení ze dne 12. 4. 2006, sp. zn. 33 Odo 1149/2004, i Městský soud v Praze v usnesení ze dne 21. 1. 2015,

čj. 54 Co 431/2014, mylně usoudily o otázce procesního nástupnictví po zemřelém příjemci dávky důchodového pojištění, pokud vyslovily, že do správního řízení vstoupí dědic zemřelého, na něhož přešla práva a povinnosti podle hmotného práva. Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění otázky nástupnictví po zemřelém příjemci dávky upravuje speciálně v § 63; procesními nástupci pro řízení o dávku (uplatněnou před smrtí oprávněné osoby) a nabyvateli částek splatných do dne smrti oprávněného jsou osoby z okruhu stanoveného v § 63 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění. Stejným osobám se podle § 63 odst. 2 citovaného zákona vyplátí splatné částky, které nebyly vyplaceny do dne smrti oprávněného. Až poté, není-li těchto osob, se uvedené nároky stanou předmětem dědictví (§ 63 odst. 3 zákona o důchodovém pojištění).

Z vyložených důvodů zvláštní senát rozhodl, že příslušným k vydání rozhodnutí ve věci je obecný soud v občanském soudním řízení; zvláštní senát proto kromě výroku o příslušnosti zároveň zrušil usnesení městského soudu, kterým tato pravomoc byla popřena.

Pravomocné rozhodnutí zvláštního senátu je podle § 5 odst. 5 zákona č. 131/2002 Sb. závazné pro strany kompetenčního sporu, účastníky řízení, v němž spor vznikl, pro správní orgány [§ 4 odst. 1 písm. a) soudního řádu správního] i soudy. Dále bude tedy Městský soud v Praze pokračovat v řízení o odvolání žalobkyně.

P o u č e n í : Proti tomuto rozhodnutí **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně 27. října 2015

JUDr. Michal Mazanec
předseda zvláštního senátu